

Hromádka pichlavého sena

12. listopadu 1944. Jako kdyby nestačilo, jakým utrpením byly dny, teď i každá noc se zdála doslova k nepřekání dlouhá; s nastupující zimou to bylo stále jen horší a horší. Svítání přicházela čím dál později a soumrak padal dříve. Hromádka pichlavého sena, na které si Viktor Frankl odkládal hlavu po dlouhém dni otrocké práce, bývala k ránu dočista promočená od slz. Stýskalo se mu stále a v noci víc a hůř, často se probouzel, někdy hladem, jindy chladem a slzy mu tiše proudily z očí.

Pokud si to nechtěl připustit předtím, teď to bylo jasné. Zima začala. Nadechl se z plných plic mrazivého vzduchu a ten ho polechtal na popraskaných rtech. Vychutnával si jednu z mála svobod, kterou mu ještě nesebrali. Vítr kolem něho šlehal a vlasy, které mu začaly dorůstat z oholené hlavy, vlály na všechny strany. Sněhová pokrývka kolem něho nezadržitelně rostla, ale na tom vlastně nezáleželo; dozorcům rozhodně ne, tak proč by to taky mělo trápit jeho? Bezvůlné prsty brnely, když se dotkly chladného povrchu betonové tvárnice. Připadalo mu, jako by měly každou chvíli upadnout. Bolest ho ale brzy přešla, už necítil, jak je kámen studený, když v nich ztratil cit.

Svým způsobem jsem na výběr měl od začátku, ale nechtěl jsem si to připustit. Volba byla vždy. K smrti jsem se mohl buď postupně udřít, nebo tuhle kapitolu uzavřít ihned, zhroutit se ke kolenům, zakrýt si oči a nechat se jedním z esesáků rychle sprovodit ze světa. Na druhém břehu by mě ani bolest, ani lítost již netrápila. Asi je jasné, jaká cesta by byla jednodušší, takhle jsem to ale ukončit nemohl. Jediné, na co jsem v tu chvíli mohl myslet, byla moje malá sestřička. Zůstala tou jedinou útěchou, abych odvrátil ty temné myšlenky.

Jmenovala se Kateřina. Moje sestra tu byla pro mě vždy, tedy až do chvíle, než jsem ji spolu s maminkou spatřil naposledy, když nás toho osudného dne vyhnali z dobytčáku na bohapustém místě jménem Osvětim. To jsme ještě netušili, že tohle místo vstoupí v známost jako peklo na zemi. Bylo naivní se domnívat, že nám nácci dají konečně pokoj, když slíbili, že nás odvedou na místo, kde nás nechají v klidu žít, ale ani v těch nejhorších snech by mě nenapadlo, co za hrůzy si pro nás přichystali. Na ten den mám stále čerstvé vzpomínky, jako by to bylo včera. Vyvalili jsme se v davu, čítajícím snad sto hlav, z vagonu a esesáci na nás začali pokřikovat v lámané polštině, ať se skupina rozdělí na muže a ženy. Matka mě v tu chvíli nečekaně zezadu objala, skoro jako by věděla, že se vidíme naposledy. Ta se pak společně s otcem obrátila k Věře a Josefovi, dvojčatům, kterým bylo tehdy necelých 15 let. Byli mými nejlepšími kamarády už od raného dětství. Shodou nešťastných náhod jim matka zemřela, ještě když byli malí, proto se o ně staral otec. Byl jediným na světě, kdo jim zůstal. Ale ani láska k dětem mu nepomohla dlouhou cestu přečkat. Věra a Josef zlomeně seděli na rampě a otcovo tělo jim leželo u nohou. Oči jim kompletně vyschly od několikahodinového pláče. Věra si položila jeho hlavu na hrud' a pevně ho svírala, jako by se ho odmítala vzdát. Pravdou, ačkoliv smutnou, však zůstávalo, že už byl nadobro pryč. Důstojníkům SS ale nebylo svaté nic, a tak nakonec i přes jejich nářky vytrhli tělo z náruče truchlících dvojčat a vhodili ho do vozu plného mrtvol. Otec pomohl Josefovi na nohy a odvedl ho na jednu stranu rampy, kde se již shromáždila větší skupinka mužů. Po jeho vzoru maminka nabrala Věru do náručí a spolu s Kateřinou se vydaly na stranu druhou. Než se ztratily v davu, tak se naše pohledy ještě jednou střetly. To bylo naposledy, co jsem trojici viděl.

Josef do mě udeřil bokem. To mě vytrhlo ze vzpomínek a já se zas pustil do práce, než si někdo mohl povšimnout mojí nepozornosti. Josef stál hned vedle mě a vrhl na mě nepříjemný pohled. Oba jsme věděli, co by to znamenalo. Stejně jako já byl přiřazen do betonárny, kde jsme měli za úkol od rozbřesku do tmy přenášet betonové tvárnice sem a tam. Práce to byla věru vyčerpávající. Přišlo mi k smíchu, že dvojčata připomínala obrázek dokonalého árijce daleko více než většina z dozorců, to je ale stejně před hrůzami koncentračního tábora neochránilo. Jejich otec byl totiž praktikující Žid, za což se krutě platilo. Stejně jako zbytek z nás byl Josef odsouzen k nekonečné dřině.

Začínalo se pomalu stmívat, když hlasitě zařinčel zvonek, který signalizoval konec šichty. Vděčně jsem odložil poslední tvárnici na hromadu a zamířil společně s Josefem na Appellplatz, kde pokaždé probíhalo sčítání. To kdyby se náhodou někdo pokusil utéct, ačkoliv pochybuji, že by na to někdo z nás v našem zbídačeném stavu měl. Odtud byl vidět sousední tábor, oddělený elektrickým plotem z ostnatého drátu. To byla ženská sekce. Strašně jsem toužil překročit ochranné pásmo a zavolat sestřino jméno, jak nejhlasitěji jsem uměl. Jak moc jsem ji chtěl znovu vidět a vědět, jestli je v pořádku! I když jsem po tom toužil, nemohl jsem to riskovat. V nejlepším případě by to znamenalo mou smrt, v horším i její. Ta otázka se mi zavrtávala čím dál hlouběji a hlouběji do kůže. Byla vůbec ještě naživu? Zkoušel jsem se poptat několika mála žen, které se mnou pracovaly v betonárce, ale ty mě radši ignorovaly ve snaze vyhnout se bolestivému výprasku. Zatím jsem prostě nevěděl nic.

Po dni tvrdé práce nás s Josefem odměnili řídkou polévkou a drobným kouskem chleba. To byla příjemná změna oproti dnům, když jsme dostávali jenom ten. Jakmile jsem dojedl skromný pokrm, začal jsem se toulat po táboře. Bylo jen pár míst, kam se dalo schovat, když jste potřebovali pokoj od všudypřítomných zlých pohledů esesmanů. Jeden z těchto koutů mi pomohl překonat nejhorší první týdny. Jinde bych totiž nenašel klid, abych mohl truchlit pro otce, který neprošel selekcí a hned toho prvního dne skončil v plynové komoře. Ty vzpomínky jsou zkrátka příliš silné, tak silné, že mě nutí se pořád vracet, aby mohly v mé hlavě naplno ožít. Pronásledují mě pořád, v noci i ve dne, ať dělám cokoli, nemohu zapomenout. Pořád musím myslet na otce, na maminku, ale hlavně na sestřičku.

Josef se se mnou rozloučil a vydal se na druhou stranu. Vybudoval si se mnou pouto, takže poznal, když jsem potřeboval prostor jen sám pro sebe. Pod pokrývkou tmy jsem se vydal za tím místem, abych si znovu připomenul otcovu památku. Držel jsem se blízko stěn, aby mě náhodou někdo nezahlédl. V tu chvíli jsem ale o něco zavadil a obličejem se zabořil do mazlivého bláta. Vztekle jsem si oddechl a klekl si na kolena. Bláto jsem si oťrel z tváře a pohlédl na tu překážku. U mých nohou ležel látkový pytel.

To je zvláštní, vždyť vězňům přeci osobní věci zabavují, pomyslel jsem si. Ohlédl jsem se přes rameno, sehnul se a nahlédl dovnitř. Tam, přímo v onom saku, se přede mnou otevřel ráj. V tom jediném pytli bylo více jídla, než jsem tady viděl za celou dobu. To, co se v pytli skrývalo, bylo přinejmenším deset bochníků chleba, a to nikterak malých! Při pohledu na to množství jídla se mi v ústech sbíhaly sliny. Hned jsem se pro ždíbec natáhl. Moje ruka ale zavadila o něco měkkého a teplého. Zděsil jsem se toho hřejivého tepla, ale hned mi to došlo. V pytli bylo totiž nejen jídlo, ale i oblečení. Vypadalo mnohem tepleji než pruhovaná uniforma, kterou jsem měl na sobě. Pytel nepochybně patřil někomu z nově přivedených. Zřejmě ho ztratil jeden z členů Kanady, když převážel kradený lup na třídící stanici. Utrhl jsem si kousek chleba a ten jsem si rychle nacpal do pusy, abych aspoň na chvíli utišil hlad. Přemýšlel jsem, jak pytel propašuji zpátky do chléva, abych se rozdělil s Josefem. V tu chvíli se mi ale vrátily trpké vzpomínky na ztracenou sestru.

Jak jí bylo? Nebála se? Nehladověla? V tu chvíli se mi v hlavě zrodil plán. Získat pozornost jejích spoluvězenkyň by nebylo těžké, kdybych si pomohl úplatkem. Konečně bych se pak mohl zeptat na sestru. Další takovou příležitost mít nebudu. Kdo by tady taky odmítal jídlo? Nikdo ho neměl přebytek. Trošku chleba z pytle jsem si narval do kapes, abych měl pro sebe a Josefa, a pytel jsem přehodil přes záda a po špičkách se vrátil zpátky do tábora, přičemž jsem si dal záležet na tom, abych minul dozorce a zvědavé pohledy dalších vězňů, kteří by zajisté měli jinou představu, jak naložit s chlebem. Využil jsem chvilky nepozornosti esesáků a opatrně se přiblížil k plotu z ostnatého drátu. Pár metrů za ním posedávaly vězenkyně, ale ty si mě jako obvykle nevšímaly. „Mám jídlo,“ zašeptal jsem co nejhlasitěji, ale tak, aby mě esesáci nezaslechli. Jedna z nich okamžitě vyskočila a opatrně ke mně přistoupila. Zašeptala nazpátek: „Doopravdy? Udělám cokoli.“ Na více jsem nečekal: „Mám sestru. Jmenuje se Kateřina Franklová. Potřebuji vědět, jestli je naživu a zdravá.“ Žena nahlédla do pytle, jako by se chtěla přesvědčit, zda v něm opravdu je, co slíboval. „Pokusím se to zjistit. Příklad zítra touhle dobou a prozradím ti více,“ řekla přesvědčivě. Přikývl jsem. Nechal jsem si ještě přislíbit, že část jídla dostane i Kateřina, pokud je tedy ještě naživu. Neochotně souhlasila a já přehodil pytel přes ostnatý plot. Žena ho chytila a kvapu se vrátila na své místo, než si někdo mohl všimnout něčeho nekalého.

V tu chvíli se ozval zvon. Esesáci začali shromažďovat vězně na poslední sčítání před spánkem. Naše pohledy se naposledy spojily a každý se rozešel svým směrem. Spěchal jsem zpátky na Appellplatz, kde na mě již netrpělivě čekal Josef. Hned jsem mu prozradil, co se stalo. Během sčítání jsem se mu ještě pokusil podat zachráněné jídlo, ale místo toho mě chytl za ruku a lpěl na tom, že zítra půjde se mnou. Neměl jsem mu sílu v tom bránit. Pokud někdo bude vědět o Věřině osudu, tak moje sestra rozhodně.

Směna dalšího dne utekla jako voda. Prsty tolik nebrněly, nohy mi neotékaly a ani chladno mi nebylo. Hrála mě totiž představa, že se opět shledám se sestrou. Zvonek zařinčel a šichta byla u konce. Sčítání proběhlo bez prodlev a nadrolený chleba jsem hltal ještě rychleji než normálně. Jakmile se setmělo, společně jsem se s Josefem vydal k plotu. Měli jsme pochyby, zda ta žena přijde, ale museli jsme doufat. Nic jiného nám také nezbývalo. Po půl hodině jsme to chtěli již vzdát, když se za rohem konečně zjevila žena z předchozího dne. Zahlédl jsem, jak se za ní pohybují nějaké stíny, ale ty se ze všech sil snažily zůstat skryté, zvláště když kolem nich prošla dvojice esesmanů, která je jako zázrakem přehlédla. Žena si nás zkontrolovala pohledem a pak vydala povel. Zpoza ženy

se vynořily dvě postavy a vyšly do světla. První z nich byla dívka, která vypadala, jako by zestárla o pět let během půl roku. Ale ty její pronikavé modré oči, ty by člověk poznal kdekoli.

„Věro,“ zamumlal vedle mě Josef. Rozeběhl se k ní dopředu a sotva se zastavil, aby minul smrtelný polibek elektrického ohradníku. Věra, které začaly stékat slzy po tvářích, se také vrhla vpřed. K ní se přidala druhá postava. Byla o něco menší, ale její tmavě hnědé oči byly stejně tak velké, jak jsem si je pamatoval. Její tvář připomínala omšelou žulu, ale právě v těch obrovských očích jsem viděl největší rozdíl. To, co bývalo plné tolika emocí, tolika lásky, tolika vášně, teď zůstalo prázdné. Tam, kde mívala vrásky od usmívání, tam teď zůstala jen vybledlá místa. Ale na tom nezáleželo. V té chvíli bylo hlavní jediné – její přítomnost. Byla stále naživu. Rozběhl jsem se k plotu a měl jsem pocit, jako by se ze mě snesla tíha světa. Myslel jsem jen na to, že Kateřina žije. Pořád jsem tomu nemohl uvěřit. Rychle nás zasvětily do toho, jak matka neprošla selekcí, protože byla příliš stará, jak musely lhát o svém věku, aby působily užitečně a jak přísahaly, že budou držet pospolu. Rozmlouvali jsme o našich společných břemenech, o nesmírné dřině, ke které nás nutili, a o tom, jak nás boj o přežití musel nevyhnutelně změnit. Pak jsme se odmlčeli. Naše slova visela ve vzduchu, zatímco jsme na sebe mlčky hleděli. Jak mohly být ještě naživu? Ale slov nebylo třeba, stačilo, že jsme byli opět spolu.

A v té extázi mi došlo, že chlad z ničeho nic zcela ustoupil. Odtrhl jsem oči od sestry a rozhlédl se kolem. Vítr se utišil a sněžení ustalo. Sněhová pokrývka se zcela rozplynula, na zemi nezbylo jediné vločky. I hluk okolního světa zcela zanikl. Dusot věžňů ve sněhu, občasná výkřiky, pach mrtvol a kouř z krematorií byl pryč. Polekaně jsem se ohlédl po dvojčatech, ale po těch také nezbylo stopy. Ostatní se vypařili z povrchu světa, pouze má sestra zůstala na místě. Nicméně se náhle proměnila, už nebyla tak zbídačená jako ještě před chvílí. Její vzezření bylo shodné s tím, jak jsem si ji pamatoval z toho osudného dne. Její vrásky od úsměvu znova nabraly na barvě a tmavě hnědé vlasy jí visely až k pasu. Její oděv se nijak nezměnil od chvíle, kdy jsme přijeli, byl úplně stejný jako tehdy. Vypadala téměř přízračně. „Proč ses k nám nepřidal, bratře?“ zeptala se mě se slzami v očích. Zmateně jsem na ni pohlédl. „Proč ses k nám nepřidal?“ zopakovala, „proč ses nepřidal? Zůstal si opuštěný...“ Její hlas se rozplynul, když jsem se probudil.

13. listopadu 1944. Hleděl jsem na palandu nade mnou, kde na místě, které dříve patřovalo Josefovi, spal někdo jiný. Plakal jsem, až mi srdce usedalo, když se mi hlava vyčistila a vzpomněl jsem si, co se vlastně stalo. Vzpomněl jsem si na ten večer, kdy jsem odnesl pytel do ženského tábora, kde mi tehdy neznámá žena prozradila, že Věra onemocněla tyfem. Vzpomněl jsem si, jak jsem to řekl Josefovi a jak jsme se společně dalšího dne vrátili. Vzpomněl jsem si, jak nám ta žena vyprávěla o tom, jak z Věry vyprchaly i ty poslední zbytky života. Vzpomněl jsem si, že to nebyla poslední hrůzná zvěst, kterou si pro nás připravila. Vrátily se mi vzpomínky i na to, jak se později toho dne Josef v zoufalství vrhl k elektrickému plotu. Vzpomínám si, jak Josefa odvezli a jak se jeho mrtvola věrně připojila k Věřině. Vzpomněl jsem si na ten bolestivý moment, když mi konečně došlo, že mé naděje byly marné, poněvadž se Kateřina hned toho prvního dne připojila k matce a otci v kouři krematoria. Kdybych jenom zůstal té kruté pravdy ušetřen, mohl bych se klidně plavit na vlnách nevědomosti. Noční můra se stala skutečností. Teď jsem zůstal jediný, sám se sebou v temném žalu. Jen já a hromádka pichlavého sena.

Jakub Lustig, 18 let
II. kategorie